

GALIBÁNÉ KOMÁR IRÉN

szakvezető tanár

SZTE JGYTF Gyakorló Általános és

Művészeti Iskola

Szeged

Iskolarádiós megemlékezés az 1956-os forradalom és szabadságharc évfordulójára*

Zene: Magyar Himnusz
(Halk madárdal vagy furulyaszó szólhat a háttérben az első három idézet alatt)

1. lány *Balassi Bálint: Búcsúja hazájától*
„Ó én édes hazám, te jó Magyarország,...”

1. fiú *Petőfi Sándor: Magyar vagyok*
„Magyar vagyok. Legszebb ország hazám...”

Lányok *Vörösmarty Mihály: Szózat*
„Hazádnak rendületlenül
Légy híve, oh magyar;
Bölcsőd az s majdan sírod is,
Mely ápol s eltakar.”

Zene: Albinoni: Adagio (részlet)

2. fiú Ugye ismerős sorok?! Vallomások, megrendítően szép gondolatok rólunk, magyarokról. Íróink, költőink minden korban tükröt tartottak elénk, megfogalmazták a kimondhatatlant. A magyar irodalom a magyar történelem tükré volt és marad, még akkor is, ha olykor erőszakos kezek darabokra törik az igazmondó tükröt és szét-szórják cserepeit. Ha erre a tükörképre tekintünk, nemzetünket, önmagunkat ismerjük fel.

Zene: Albinoni: Adagio (részlet)

2. lány Hiteles képet ad irodalmunk az 1956-os nehéz esztendőről is. Arról a forradalomról tudósít, mely október 23-án kezdődött és napokon belül a megszálló oroszok elleni szabadságharcra vált. Fiatalok, lelkes pesti srácok írták akkor a történelmet. Vérrel, verítékkal és hűséggel.

Zene: Albinoni: Adagio (részlet)

3. lány Megemlékezésül elbeszélő és naplórészletek, regénysorok és vallomások apró mozaikképeiből rakunk egy képzeletbeli csokrot az ötven évvel ezelőtti események résztvevői és mártírjai elé.

* A műsor elhangzott 1999 októberében a JGYTF Gyakorló Általános Iskolában

Zene: Ravel: Bolero (halk háttérzeneként szól, az egyes idézetek között felerősödik egy rövid időre)

3. fiú 1956. október 23. Ezt a napot külön is feljegyzem: részt vettem a történelemben. Az Írószövetség megbízásából elmentünk a magyar ifjúság felvonulására, és felolvastam a Petőfi-szobornál, aztán a Bem-szobornál az Írószövetség kiáltványát. Azután pedig magával vitt, sodort az ifjúság az Országház elé, ahol ott állt néhány százezer ember 4 – 5 órától este tízig. (A zene kicsit erősödik.) Maga az ifjúság sodrása felejthetetlen, csuda nap, csuda esemény: íme a forradalom. Petőfi: Föltámadott a tenger!... Nem szervezte senki, nem tudott beszélni óráig senki, mert nincs hangszóró, és beláthatatlan a tömeg. Hullámzó néptenger és áradó lelkes zaj...

Veres Péter: Olvasónapló (részlet)

4. lány Nagy és megdöbbenően szép látvány volt, amikor a ködös októberi estén három daruskocsi nekirugaszkodott, és a sokezes tömeg lélegzet-visszafojtott figyelmével ledöntötte a tizenkét éves idegen zsarnokság jelképét, a budapesti Sztálin-szobrot. A kép szívembe vésődött, tisztán emlékszem rá: a drótkötelek pattanásig feszültek. A hatalmas szobortest lassan dőlni kezdett előre...lassan, nehézkesen, mint ha maga sem hinné, hogy most porba hull, ő, a fél világ évtizedeken át rettegett zsarnoka. A kötélfeszült, a nyolcméteres bronztest elvált talapzatától, s a fényképezőgépek kísértetiesen fehér magnéziumfényének villogása közben tompa dübbenéssel földre hullt. A tömeg megrohanta a ledőlt szobrot, és diadalittas ujjongással mászott fel rá, s köpve, rúgva próbálta kitombolni azt a tengernyi keserűséget, amit tizenkét év alatt elszenvedett.

Simonffy András: A forradalom napjai

Részletek a szerző Rozsda ősz: Hétköznapi sztálinizmus címmel megjelenő könyvéből: Gyermekkori feljegyzés = Kortárs, 1990. 4. sz. 97.p.

4. fiú Ady kérdezte sorsa éjjelén:
Lehet-e az ember, ember és magyar ?
Feleltek ti bátor, szent fiúk
Lássuk: A világ most vélünk mit akar?
Vagyunk egy szálig elszánt emberek,
Kiket tiporni tovább nem lehet.
Ha kell még én is Veletek halok
Ha engedtek, Ti szent fiatalok.

Dutka Ákos: Ember és magyar

Dutka Ákos, a 75 éves költő, Ady barátja küldte a Magyar Ifjúságnak. 1956. nov.3

Öt nap, s öt véres szörnyű éjszaka
A csillagokba írta szentelt nevetek.
Köszönöm néktek, drága szent fiúk,
Hogy visszaadtátok a csüggedő hitet,
S a barrikádok hunyó szent sugarinál
Adynak kiáltuk szabadon ma már,
Mit az Ég falára vérrel írtatok:
Emberek vagyunk, újra magyarok!

- Lányok Csak akkor születtek nagy dolgok,
Ha bátrak voltak, akik mertek,
S ha százszor tudtak bátrak lenni,
Százszor bátrak és viharvertek.

Ady Endre: A Tűz csiholója /részlet/

- Fiúk is S ha százszor tudtak bátrak lenni,
Százszor bátrak és viharvertek.

5. fiú Dönts el magyar, mondd ki a szót!
 Itt visszalépni nem lehet!
 Az ifjúság acél-szíve
 A forróságtól megrepedt!
 Dönts el magyar, dönts el diák,
 És fonjuk láncná a kezünk!
 Dönts el, ki élsz itt e honban,
 Velünk jössz-e? Vagy ellenünk?!
- Ébredj magyar! Ma aludni
 Gyalázat! Vakondok-szerep!
 Jöjj el közénk égő szívvvel,
 s emeld fel büszkén a fejed!
 Birka-fejjel gyávák járnak!
 Napba-néző a mi szemünk!
 Ne várj tovább! Ma határozz!
 Velünk jössz-e? Vagy ellenünk?!

Kiss Dénes: Velünk, vagy ellenünk

5. lány *Sinka István: Üdv néked ifjúság*
 Üdv néked Ifjúság! Üdvözlégy magyar nép!
 Ki lángban és vérben születél meg újra
 Három nagy éjszakán vad ágyúdörgésben!
 Melyik nép írta fel mostanában nevét
 Így, hogy aranyat adott kezébe Isten ujja?
 S mely nép beszélt így az önmaga nevében,
 mint angyal, mikor a harsonáját fújja?
 Bús igájának fájára írja hát,
 s mint annyiszor a megsárgult ezer évben
 vérrrel és vassal tanítja zsarnokát.

Háttérzene elhallgat.

1. lány *Simonffy András: A forradalom napjai /részletek/*
 „A Nagykorúton megdöbbenő látvány tárult a szemünk elé: a villamossíneken egy meggyújtott teherautó lángolt. A kockakövek felszedve heverték a sínek között. Csodálkozó szemekkel bámultunk a lángoló autóra, s engem valami szorongás fogott el: délután ilyesmire nem is gondoltunk, nem ezt akartuk mi délelőtt, amikor fellelkesítve Budapestet kivágattuk az idegen címert a zászlókból...Ha így folytatódik, akkor csakhamar megszólalhatnak a fegyverek is...
 És megszólaltak...Még nem értük el a sarkot, amikor magyar tankok érkeztek, magasra tűzött nemzetiszínű zászlókkal. A harckocsikon a katonák mellett diákok éljeneztek... A hír szájról szájra futott végig a városon. »A honvédség velünk van!«”
3. fiú November 1. Nagy Imre az ENSZ-hez fordult és bejelentette Magyarország semlegességét.
2. lány Éljen a szabad, demokratikus, független Magyarország!
2. fiú Kiléptünk a Varsói Szerződésből!
 Kórus Ruszkik haza! Ruszkik haza! Ruszkik haza! (Egyre halkul, újra megszólal háttérzeneként a Bolero, amely a következő idézet végén teljesen felerősödik, majd hirtelen elhallgat.)

<p>1. fiú Rajtunk van a világ szeme!
 Mert, ugye, milyen érdekes
 A forradalmi szent zene:
 gyásszal, vérrel...? S bár zengene
 hat napon át ez a híres
 magyar pokoltánc: melyben a kidőltek</p> | <p>vérben fekvé hallgatják a földet,
 és az élők, fegyverrel a kézben,
 tankra hágnak, meghalni merészen:
 talán még tapsolna is a világ,
 szegény magyarnak, hogy így kivágja
 a legszebb forradalmi áriát!</p> <p style="text-align: right;"><i>Jankovich Ferenc: Forradalom</i></p> |
|--|--|

Zene felerősödik, elhallgat. Pár másodpercnyi csend után fegyverropogás hallatszik majd elhalkul.

3. lány *Ignác Rózsa : Igazat játszottak*
A húszéves fiú megtántorodik. A volt tanítványa, Endrei Árpád tizennégy éves fiú hősi halott. Hős? De hiszen a kis Endrei, akit Muki néven ismer az egész vidék, csintalanabb, vásottabb, elszántabb kis kölyök volt, mint a Pál utcai fiúk összes srácai egybevéve...Sűrű kötésű, kékszemű kis magyar volt. Neki volt a kerületben a legjobb gombfocicsapata. Ha öt percig figyelt volna egy tanóra alatt, kitűnő tanuló lehetett volna, mert esze, mint a kifent tör szűrt és villogott. De Muki mindig bukásra állt, mert nem figyelt oda: a számtant tudta tanulás nélkül is, de ha irodalmat, történelmet kellett tanulnia „rá se rántott”, lenézte a „hantás” tantárgyakat..... Muki nem tett különbséget becsületes és nem becsületes tantárgy között, minden írott szót megvetett. Hiába bizonygatta a nagyfiú, hogy a „tollbamondás” –t két l-lel írják, Muki azt felelte: Tőlem írhatják hárommal is! – s mikor a nagyfiú szépszóval kérte, hogy mégis, jöjjön el hozzá a privát órára, így szólt: - Nem érek rá apafej..... Muki nem ért rá. Sürgős, halaszthatatlan játszani valója volt. A forradalmi nagyhét szerdáján három társával megfúrta egy hemyótalpú olajtartályát, aztán becsületszóra csak egy órára elment mégis körülnézni, még visszaintett tömpe kis hüvelykujjával az anyjának az ablakba, hogy egy óra múlva visszajövék. Mikor a Magyar utcában egy golyószóró leterfítette, még meg tudta nevét, címét, telefonszámukat mondani. Még egy fél napig élt. Azt izente, bocsánatot kér aputól, anyutól, amiért ellógott. Sípcesontja kifordulva, tüdejét, máját golyó járta át. Csodálkozva kérdezte: nem valuk-e meg, mert nem lát. Aztán énekelt. Hangja már töredezett volt. Azt énekelte-e , amit két napon át zengett az utca? A szavakat már nem lehetett megérteni. ...S végül: ugye én ezt csak álmodom, néni kérem?

2. fiú Megyünk, valami láthatatlan
áramlás szívünket befutja,
akadozva száll még az ének,
de már mienk a pesti utca.

Nincs más teendő: ez maradt,
Csak ez maradt már menedékül,
Valami szálló ragyogás kél,
Valami szent lobogás készül.

Zászlóink föl, újjongva csapnak,
Kiborulnak a széles útra,
Selyem-színei kidagadnak:
Ismét mienk a pesti utca!

S a nép nevében, aki fegyvert
vertél szívünkre, merre futsz,
véres volt a kezéd már régen
Gerő Ernő, csak ölni tudsz?

...Piros a vér a pesti utcán.
Eszik és elveri,
mossa a vért, de megmaradnak
a pesti utca kövein.

Ismét mienk a bátor ének,
parancsolatlan tiszta szívvel,
s a fegyverek szemünkbe néznek:
kire lövetsz, belügyminiszter?

Piros a vér a pesti utcán,
munkások, ifjak vére ez,
piros a vér a pesti utcán,
belügyminiszter, kit lövetsz?

Kire lövettek összebújva
ti, megbukott miniszterek?
Sem az ÁVH, sem a tankok
titeket meg nem mentenek.

Piros a vér a pesti utcán,
munkások – ifjak vére folyt,
- a háromszín – lobogók mellé
tegyetek ki gyászlobogót.

A háromszín-lobogók mellé
tegyetek három esküvést:
sírásból egynek tiszta könnyet,
s a zsarnokság gyűlöletét.

s fogadalmat: te kicsi ország,
el ne felejtse, aki él,
hogy úgy született a szabadság,
hogy pesti utcán hullt a vér.

Tamási Lajos: Piros a vér a pesti utcán

4. lány Rólunk beszélnek minden nyelven
sikong az éter és csodál:
„Dávid harcol Góliát ellen.”

Jobbágy Károly: A rádió mellett /részlet/

5. lány Szabó Zoltán: A londoni Times mai vezércikkében ezt olvasom: „Ebben a pillanatban úgy látszik, hogy a zsarnokság ellen fölkelt magyar nép, minden emberi számí-
tást megcáfolva, egyedül elkeseredettségének, bátorságának és egységének erejével
oly változást vívott ki magának, melynek hatása messze túlmutat magának Magyar-
országnak jövőjénél.”

4. fiú Rónay György 1956. október 30. Megszűnt az egypártrendszer: újra az 1945-ös
négy koalíciós párt kormányoz. A hercegprímást fölkérik, hagyja el a börtönt. Az
oroszok vonulnak ki a fővárosból. 1848 márciusa óta a magyar történelem legna-
gyobb napja. Ó, milyen határtalan volna örömem, ha...

4. lány Az események pedig rohannak. A forradalom teljes győzelmet aratott: az orosz
csapatokat visszarendelik, alakulnak a pártok. Emlegetik a szabad választásokat.

5. fiú Irodalmi Újság: 1956. november 2. Déry Tibor írása
Barátaim, ha szavaimnak van valami hitele, hallgassatok meg: óvjátok meg a forra-
dalmat! Olyan méltósága volt eddig, amelyet csak az igazság adhat eszmének, em-
bernek. Egy dologra figyeljünk most: nem a bosszú órája ütött, hanem az igazságte-
vésé. Aki bűnös volt, azt bíróság elé kell állítani. De a tévedőket ne kínozzátok, mert
ne feledjük el, hogy százezren tévedtek, mert megtévesztették őket. A forradalom
győzött, de ha nem adunk neki időt, hogy erőre kapjon, újra elbukhat. El is sikkaszt-
hatják azok, akiknek érdekük. Fogjunk össze: egy hazánk van s egy életünk. Ha sza-
vamnak van hitele: fogjunk össze, ne egymás ellen hadakozzunk! Bízunk a nép ere-
jében és tisztességében. Ne folyjon több vér! Tisztelet a halottaknak.

- Lányok Rólunk beszélnek minden nyelven
Dávid harcol Góliát ellen.

Zene *(Serenade to spring vagy bármely más szomorkás hangulatú, lágy háttérzene kezdődik és tart a Szózatig.)*

1. fiú 1956. november 4-én hajnalban ismét szovjet tankok támadtak a fővárosra. *(Ha van rá lehetőség, itt bejátszható Nagy Imre utolsó rádiós közleménye.)* A sokszoros túlerőben lévő oroszok néhány nap alatt felmorzsolták szabadságharcunk utolsó bázisait, legyilkolták a hősieken védekező felkelőket.

Zene *felerősödik majd lehalkul*
Következett a megtorlás. Koholt vádak, jeltelen sírok, rácsok a börtönökön, rácsok a lelkeken.

(Minden versszakot más szereplő mondjon!)

Ne sírj értünk anyánk,
E föld oly porhanyó,
E föld most is hazánk
És benn nyugodni jó.
Ölelj, ölelj hát hűszívű hant,
Mind jó fiad, kit itt ölelsz alatt.

Napfény deríti hát szemünk,
E túlvilági fényt nekünk
Egy lázas honnak árva népe
Borítja koporsóink fölébe.
Ölelj, ölelj hát hűszívű hant,
Mind jó fiad, kit ölelsz alatt.

Ne sírj értünk apánk,
Így elpihenni béke,
A szív mosolyog reánk,
Mert megküzdöttünk érte.
Ölelj, ölelj hát hűszívű hant,
Mind jó fiad, kit ölelsz alatt.

S ellenfelünk, gondold meg ezt.
Mi nem holtak vagyunk, de fény,
Mi láng vagyunk e földtekén
S öröktűz lesz e sírkereszt.
Ölelj, ölelj hát hűszívű hant,
Mind jó fiad, kit ölelsz alatt.

Nem kis dolog volt, nem kenyér,
Nem haltunk meg az életér,
Több volt ez annál: bús hazánk
Könyörgő szemmel néze ránk.
Ölelj, ölelj hát hűszívű hant,
Mind jó fiad, kit ölelsz alatt.

*Füst Milán: Szózat a sírból
(1956. december 3.)*

1. lány Ó én édes hazám...

1. fiú Magyar vagyok...

Lányok Hazádnak rendületlenül... Hazádnak rendületlenül....

Zene Szózat

